

Maša Grdešić, *Zamke pristojnosti. Eseji o feminizmu i popularnoj kulturi* (Zagreb: Fraktura, Biblioteka Platforma, 2020), 318 pp.

Knjiga *Zamke pristojnosti. Eseji o feminizmu i popularnoj kulturi* Maše Grdešić donosi tekstove od kojih je glavnina prethodno bila objavljena na *Mufu*, portalu za feminizam i popularnu kulturu. *Muf* su početkom 2014. godine pokrenule uz Mašu Grdešić, Lana Pukanić, Asja Bakić i Barbara Pleić Tomić, a 2016. godine priključile su im se Lea Horvat i Maša Huzjak. Početkom 2018. godine *Muf* je prestao s radom. Knjiga je dobila naslov po drugom eseju prvog poglavlja.

Knjiga je podijeljena u četiri poglavlja: »Dvostruki standardi«, »Nastavit će se«, »Previše informacija« i »Smanji doživljaj!«. Prvo poglavlje podijeljeno je na devet potpoglavlja (Disciplina emocija, Zamke pristojnosti, Žene, gradovi, sloboda, *Cosmo* i četvrti val feminizma, *Chubby, curvy, fat*, O 'pravim muškarcima', Svi smo mi radnici, *Betonski spavači*: iz prošlosti o budućnosti, Visoko, nisko, srednjokulturno). Drugo poglavlje sastoji se od osam potpoglavlja (Nastavit će se: sapunice i feminizam, Kolektivna recepcija serija, Vrijeme *revivala*, 'Ženska serija' nije žanr, Mindy, Monet i Katy Perry, Što želiš od života?, Krimići i promjena politike popularnog, Fatalno fiktivne). Treće poglavlje također, kao i prethodno, ima osam potpoglavlja ('Ženska književnost', univerzalnost i razlika, Tjeskoba ženskog autorstva, Zagorka 4-ever, Elena Ferrante, uvijek, Što sam o tekstualnosti naučila od Lene Dunham, Autoportret umjetnice kao mlade žene, Smrt Marka Darcyja ili o sretnom kraju, Odgoj čitateljice). Posljednje, četvrto poglavlje, podijeljeno je na šest potpoglavlja (Privilegirano odrastanje, *Come As You Were*: nostalgija za 90-ima, Popkulturna mržnja, Proturječja potrošnje, Svakodnevne tragedije, Tensilen ili o sreći). Knjiga sadrži i sljedeća poglavlja: »Popis prethodno objavljenih tekstova«, »Bibliografija«, »Filmografija«, »Kazalo imena«, »Zahvala« i »O autorici«.

U prvom poglavlju »<...> nalaze se tekstovi posvećeni široko shvaćenim pitanjima feminističke odnosno rodne politike, drugo poglavlje 'Nastavit će se' okuplja čitanja televizije i televizijskih žanrova, treće 'Previše informacija' nudi eseje o književnosti, autoricama i čitateljicama te specifičnom tretmanu književnosti koju pišu žene, a zadnje poglavlje nazvano 'Smanji doživljaj' sadrži autobiografske i emotivne, povremeno nostalgične tekstove koji se bave političnošću emocija« (pp. 11–12).

Grdešić je većinu tekstova u ovoj knjizi napisala sa željom da afirmira i analizira kulturu koju stvaraju žene, koja je namijenjena ženama i koja se bavi

ženama. Takvim se djelima još uvijek često pridaje etiketa »ženski«, pa tako se govori o »ženskoj književnosti« ili o »ženskom filmu«. Muška kultura smatra se univerzalnom, dok se ženska kultura smatra partikularnom, tj. smatra se da je namijenjena samo jednom dijelu publike, najčešće drugim ženama. Tako etiketa »ženski« postaje žanr poput lirike, epike ili drame. Međutim nikad se ne govori o »muškoj književnosti« ili »muškom filmu« što jasno govori da su žene još uvijek marginalizirane i to ne samo u kulturi već i u čitavom društvu. O toj istoj temi Grdešić progovara u potpoglavlju »Ženska serija« nije žanr u kojem zaključuje »<...> 'ženska serija' nije i ne bi smjela biti *žanr* na isti način na koji su to kriminalistička serija i znanstvenofantastična serija, kao što ni 'ženski film' zapravo ne znači ništa <...>« (p. 129).

Nadalje ženske spisateljice smještene su u posebne kategorije: »žensko pismo« ili »ženska književnost«. Samo muški, bijeli, cis hetero muškarci pisci nisu smješteni ni u jednu kategoriju. Oni su autori djela koja se kategoriziraju žanrovski: kriminalistička, SF i dr.

U potpoglavlju »Žene, gradovi, sloboda« autorica govori o ženama koje šecu gradom i njihovim iskustvima te upoznaje čitatelje s figurom *flâneura* (šetača). To je muškarac koji uživa u dokolici i šetnji gradom. S jedne strane on je dekadentni buržuj, a s druge umjetnik koji promatra ljude oko sebe, ne prestano u potrazi za inspiracijom. Postavlja se pitanje kakvo je stanje s *flâneuse* (šetačicom). Je li žena, šetačica doista može u dokolici nesmetano šetati gradom? Književnica i prevoditeljica Lauren Elkin u svojoj knjizi *Flâneuse. Women Walk the City in Paris, New York, Tokyo, Venice and London* iznosi tezu kako su žene uvijek šetale gradovima usprkos ograničenjima na koja su pritom nailazile. No »Elkin je svjesna da *flâneuse* ne može biti potpuno slobodna te stoga zagovara figuru šetačice koja nije samo ženska verzija muškog *flâneura* već predstavlja redefinirani koncept u okviru kojeg bi se trebalo voditi računa o brojnim ograničenjima ženskog kretanja gradom« (p. 45).

Pažnju treba posvetiti i figuri nazvanoj »obična žena« ili »obična čitateljica«. Ova figura nalazi se u središtu proučavanja popularne kulture »<...> gdje je ona istodobno predmet istraživanja, no ponekad i osoba u čije se ime to istraživanje i provodi (Brundson, 1999: 353)« (p. 228). Pokušaj preodgoja »obične čitateljice« nalazimo u knjizi Janice Radway *Reading the Romance*. Naime cilj je bio politički osvijestiti čitateljice ljubavnih romana kako bi postale feministkinje koje bi stvorile svijet u kojem više ne bi bilo kompenzacijskog čitanja.

U ovom prikazu željela sam skrenuti pozornost na neravnopravnost žena u popularnoj kulturi te staviti naglasak na teme koje smatram zanimljivima i otvorenima za daljnju razradu. Knjiga *Zamke pristojnosti. Eseji o feminizmu i*

popularnoj kulturi Maše Grdešić čita se s lakoćom što zbog svog provokativnog sadržaja, što zbog lijepog stila pisanja. Autorica i ja bliske smo godinama i devedesete su bile te u kojima smo odrastale i formirale svoje stavove. Tako je ova knjiga za mene bila i prisjećanje na serije koje sam pratila, knjige koje sam čitala i glazbu koju sam slušala.

Preporučila bih ovu knjigu svima koje zanima uloga žena u suvremenoj kulturi i feminizam, ali i onima koji se samo žele prisjetiti godina koje su iza nas i koje su bile toliko izazovne da još uvijek mislimo i pišemo o njima. Ova knjiga će ih na jedan topli način vratiti u godine odrastanja.

Ivana Skuhala Karasman

